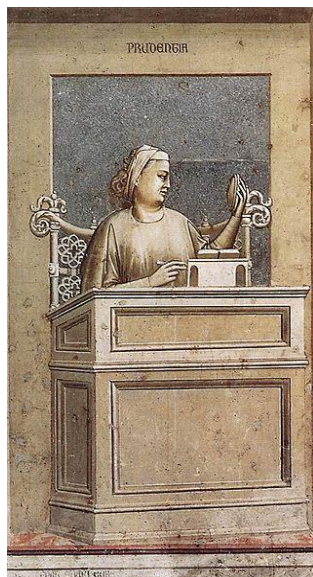

Curs d'Estiu, Col. de Llicenciats, Barcelona, juliol 2022

QUINA LEGITIMITAT TENEN LES VIRTUTS? LA PERSPECTIVA DELS DESTINATARIS

Per què una determinada societat considera virtuoses unes idees o unes accions i no unes altres? Per què és virtuós el matrimoni monògam en el catolicisme i el matrimoni polígam a l'islam? És virtuós estalviar o gastar? Morir per defensar la terra és virtuós? Per què són contradictòries les virtuts de la misericòrdia i la justícia? Es pot ser al mateix partidari de la llibertat i de la igualtat, o són dos conceptes que a l'extrem no lliguen?

Amb quina legitimitat es pot dir que “la família” és un valor? Totes les famílies ho són? També les patriarcals i les polígames? Per què hem de creure en les virtuts si el que per a uns és una virtut per a altres pot ser només un prejudici? Què hi ha de comèdia en l'afectació de la virtut? Hi ha moltes preguntes difícils de respondre des de la perspectiva de l'ètica de les virtuts pel que fa a la legitimitat amb que algú pot proposar o recomanar virtuts a l'altra gent.

En qualsevol cas el fet que algú cregui ser virtuós per alguna disposició interna o de caràcter no li dona cap legitimitat per dictar (o proposar) als altres que són persones autònomes. Les religions, per exemple, poden recollir un saber tradicional de caràcter prudencial, però això no les legitima de cap manera per decidir sobre les virtuts. La suposada creença en unes virtuts dictades per alguna mena de divinitat no tenen cap legitimació civil – i òbviament dir que, per exemple, que una noia musulmana ha d'anar tapada “perquè Déu ho vol” implicaria saber què vol Déu (i fins i tot si Déu és realment existent), cosa impossible de justificar.

Davant el relativisme cultural, la qüestió de la legitimitat de la virtut ha rebut respostes molt diverses. La primera de les respostes que resumim només és acceptada des de posicions conservadores, però les altres poden ser acceptades des de posicions polítiques molt variades.

- 1) **L'origen de la legitimitat prové dels avantpassats.** La tradició, la religió i els costums dels antics van establir un ordre de les coses virtuós que ha arribat fins a nosaltres superant la prova del temps (cosa que demostra que ha funcionat al llarg de segles) i, en conseqüència, una idea o una acció són virtuoses perquè les van fer (imposar?) ells. Si les virtuts dels pares van servir per justificar una vida bona, també han de servir per a nosaltres. Aquesta justificació s'anomena tradicionalisme i topa amb la dificultat que si

Curs d'Estiu, Col. de Llicenciats, Barcelona, juliol 2022

els individus no tenen capacitat d'escollir els seus propis propòsits i la seva vida depèn del que (suposadament) deien i pensaven els morts la vida esdevé absurda. Cap mort, ni cap història dels passats no pot tenir la capacitat de decidir sobre els vius, per raons òbvies.

- 2) **La legitimitat de les virtuts prové de la seva concordança amb els Drets Humans.** És virtuós tot allò que està en acord i que desenvolupa l'estàndard moral universal que regeix la convivència dels pobles del món. Això no es limita simplement a dir que cal complir amb la Declaració Universal (que potser avui hauria de ser repensada, afegir-hi drets, etc.) sinó que significa que els Drets Humans són el patró de l'ètica cosmopolita i que, per tant, és virtuós tot el que encaixa amb els drets. amb el seu esperit i amb les seves conseqüències.
- 3) **La legitimitat de les virtuts prové de la seva no-contradició.** És virtuós allò que no porta a contradiccions morals internes. Aquest argument reformula la creença en l'existència del que els medievals anomenaven la "raó universal". Si universalment no es veuen o a una virtut problemes a una acció llavors és bona, bàsicament perquè està immersa en un ordre del món (suposat o real).
- 4) **La legitimitat de les virtuts prové de la seva validació pels usuaris.** No és virtuosa una acció simplement perquè el subjecte la vulgui fer. El que s'anomena "bona voluntat" que mou a una persona que pretén fer el bé, pot ser insignificant, o fins i tot indesitjable per a la persona que ha de rebre l'acció suposadament virtuosa. Cal, a més, preguntar als seus usuaris o beneficiaris si volen o si necessiten l'exercici d'una determinada virtut. Les virtuts poden deixar de ser-ho quan s'exerceixen de maneres que fereixen o insulten la dignitat de les persones que n'han de ser beneficiàries. Una norma que vinculi un grup no val si no és consensuada pel grup. Mai el paternalisme moral pot ser considerat virtuós per benintencionat que pugui ser en la seva motivació.

La perspectiva de la valoració per l'usuari és central en una teoria de les virtuts en el context democràtic. En cap cas les virtuts no s'avaluen per a ser proclamades, sinó per a ser mostrades. Algú que anés afirmant "jo soc bona persona" segurament seria un idiota moral perquè no és un mateix sinó la comunitat qui valida la bondat. Seguint un conegut exemple proposat per James Rachels, en un llibre que en castellà s'anomena *Introducción a la filosofía moral*, un soldat nazi podria dir "jo soc molt valerós i com que la valentia és una virtut, soc virtuós". Però sembla obvi que ser valerós per fer el mal no sembla gaire recomanable. Exercir la virtut moral de manera no virtuosa o amb intencions no virtuoses és cinisme vulgar.

D'altra banda hi ha un problema molt greu amb les "virtuts no demanades", és a dir, amb les virtuts autoproclamades que ningú no necessita, ni vol, però que algú pretén imposar. És el cas molt conegut del "colonialisme" o el del "paternalisme".

Les "virtuts no demanades" són les que suposadament s'exerceixen per al bé d'un grup habitualment minoritzat (els negres, els pobres, els fills, les persones que tenim sota tutela...), però sense consultar-les... i el resultat és que com que les persones afectades ni han demanat que els facin cap bé, ni el necessiten, ni els interessa, al final l'acte que paternalment es creu

Curs d'Estiu, Col. de Llicenciats, Barcelona, juliol 2022

virtuós esdevé fins i tot de conseqüències brutals o sinistres. És el cas de les ONG's que van a "salvar" gent que mai no ha demanat ser salvada.

Els actes de "virtut no demanada" són estupidesa moral. No són necessàriament dolents o malintencionats, però en ser purament propagandístics o d'autobombo no tenen valor, perquè no es fan per bondat sinó per narcisisme. Com diu la navalla de Hanlon: *No s'ha d'atribuir mai a la malícia allò que pot ser explicat adequadament per l'estupidesa.*

Possiblement la promoció de les virtuts sempre inclou un cert nivell de manipulació o d'exploració emocional perquè és humà que algú vulgui ser recompensat per ser virtuós. Però amb la simple bona voluntat i sense preguntar l'opinió als interessats ni tenir en compte la seva perspectiva, no n'hi ha prou per a considerar virtuosa una acció o un concepte. L'excel·lència de la virtut moral només pot partir de l'acord entre els diversos interessats en l'acte moral i mai pot ser només un acte d'autoafirmació d'algú.